

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes De Actibus Humanis

Karchne, Simon

Augustæ Vindelicorum & Græcensis, 1716

§. VII. Quomodo voluntas alias potentias sibi subjectas habeat, eàsque moveat? inde deducuntur quædam utilia Corollaria, & de motibus primo primis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39981

ferri. nequeat in ullum eorum est, contra quotidianam experientiam: quis enim credat famelicum videntem duos panes per omnia æquales mansurum in suspenso, quin valeat se determinare ad unum unius.

§. VII.

Quomodo voluntas potentias alias sibi subjectas habeat, easque moveat? Inde deducuntur quedam utilia corollaria, & de motibus primo primis.

491. **D**ominium, sive imperium unius in alium est duplex, unum est despoticum, sive herile, alterum politicum, sive civile; Despoticum est, cui is, qui subest, rebellare non potest, sed instar mancipij imperanti, veluti Domino parer. Politicum est, cui non possunt subditi se omnino opponere, sed nec omninò coguntur jussa exequi, sed more civium possunt rebellare, qualiter cives obtemperant suo Principi, nempe non ut mancipia, sed ut homines liberi alienæ jurisdictioni obnoxij, Unde Izquierdo *de DEO D. 35. num. 88. & 95.* ubi distinguit inter impericum politicum, & monasticum, hoc enim propriè tale ponit in judicio de electione medij purè intentiva movens ad electionem ejusdem medij executivam, imperium verò politicum negat esse actum intellectus, sed voluntatis, quo subdito ab imperante distincto intimatur voluntas obligatoria, hoc autem spectat ad voluntatem. Ego Respondeo ex *num. 9.* cum obligare spectet ad voluntatem, intimare autem ad intellectum, imperium politicum includit utrumque actum.

Quæres primò, an intellectus despoticè, aut politicè subiaceat voluntatis imperio. Respondeo neutro modo subijci quoad apprehensiones omnino primas, quia apprehensio quævis simpliciter prima antecedit omnem profus actum nostræ voluntatis.

Quoad judicia verò subjectus est politicè quoad exercituum, secùs quoad specificationem circa veritates evidentes; hæc secunda pars facillè probatur; voluntas enim non potest intellectum determinare ad dissensum, quando veritas objectiva evidenter apprehenditur, ergo intellectus quoad speciem judicij circa evidentes veritates non subest despoticè voluntati, ut subest potentia locomotiva, cum hæc possit à voluntate cogi ad motum, qui sit potentia locomotivæ evidenter malus, è contra voluntas nequit determinare intellectum ad actum huic evidenter malum, uti est dissensus circa verum evidens.

Prima pars de judiciis ostenditur: judicia, vel sunt evidentiæ, & hæc, vel ex terminis apprehensus orta, ut assensus

primorum principiorum, vel sunt conclusiones ex illis evidenter deductæ, vel sunt judicia probabilia, sed in his omnibus intellectus politicè subjectus est voluntati quoad exercitium: de probabilibus concedunt omnes, de evidentibus etiam mihi in Philosophia probabilior visâ est affirmativa, quia veritas creata quantumcunque evidenter proposita est limitata, sed hoc ipso subest politicè voluntati ita ut omnis circa eam assensus queat à voluntate imperari, sicut nullum bonum creatum etiam evidenter propositum necessitat voluntatem quoad exercitium etiam secundum sententiam oppositam.

492. Quares secundò an actus sensus externi, & interni, potentia vegetativa, & progressiva voluntatis imperio subiaceant? Respondeo ad primum, & secundum, utrumque subijci indirectè voluntati; nam voluntas potest directè imperare clausuram sensus externi e.g. oculorum, his clausis impeditur in oculis visio, & per consequens etiam actus sensus interni producendus à speciebus quas actus visionis in sensu interno produceret.

Econtra neuter sensus quoad suos actus directè subijcitur voluntatis imperio, quia presente objecto, & sufficienter applicato sensu externo e.g. visu non est liberum voluntati impedire visionem eliciendam: & posito actu sensus externi v.g. visione colorati, necessariò excitatur, & producitur ab eodem actu species impressa de eodem objecto in sensu interno, quæ species, cum sit sufficienter applicata ad agendum cum sensu interno, hic velut potentia necessaria necessariò aget, elicietque actum internum phantasticum, quin possit à voluntate impediri,

Respondeo ad tertium actus potentia vegetativa non possunt directè dependere à voluntate, cum sumpto cibo non sit in potestate voluntatis, ut non convertatur in alium, proinde solum indirectè subijcitur voluntatis imperio, quatenus potest imperari cibi sumptio, aut hæc liberè impedita impediri nutritio.

Respondeo ad quartum voluntati despotice subesse potentiam progressivam, quia hujus gressu, nisi sit aliunde impedita, potest pro libitu uti. Motus tamen cordis, & artieriarum non sunt nobis arbitrarij, hi enim oriuntur à virtute peculiari pulificâ, quæ non dependet à voluntatis imperio. Idem est de pulsu cerebri, qui fit, aut ab innata cerebro motrice facultate, aut, quod verius est, à virtute motrice plurimarum artieriarum, quibus est cerebrum intextum, nam harum motus apparet efflato cerebro, seu cranio.

493. Quares tertio an appetitus sensitivus in suis operationibus, & quomodo subijcatur voluntati. Respondeo ex actibus appetitus sensitivi alij dependent à subitanea, & inimpedibili imaginatione, alij sequuntur ad imaginationem à voluntate inimpedibilem, hi dependent à voluntate, & à fortiori, qui directè imperantur à voluntate mediante imaginativâ, hi postremi directè subijciuntur voluntati, priores verò indirectè.

Loquendo de actibus consequentibus ad imaginationem inimpedibilem dico eos non subesse voluntati, quia dum objectum sensibile imaginatione apprehenditur, naturaliter, seu necessariò excitatur in appetitu sensitivo actus secundum qualitatem objecti. Sed ima-

ginatio non subest voluntati, uti supponitur; ergo nec actus appetitus sensitivi inde ortus.

Idem dic de actibus appetitus sensitivi illis, qui necessariò sequuntur ad certam corporis alterationem, & dispositionem independentem à nostra potestate: ejusmodi actus sunt motus carnis: quod si talis corporis immutatio liberè procuretur, ut si quis deliberate applicet phantasiam objecto sensibili cum prævifa humorum excitatione, ac exinde alteratione Corporis, tam hæc, quam motus carnalis ex ista secutus est liber voluntati in radice prima, nempe in imaginatione immediatè libera.

Ex his manifestum est, quòd appetitus sensitivus non instar mancipij, sive despoticè, sed politicè, sive instar civis duntaxat pareat voluntati. Ratio, quòd experientia constet appetitum sensitivum plures elicere actus à voluntate independentes: & quòd concitato semel appetitu, vel proposito ei primum objecto sensibili non sit in arbitrio voluntatis ita appetitum comprimere, ut non rebellet, seque opponat: & idèò quaritur Apost. Rom. 7. *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, illud facio.* Est ergo post peccatum appetitus exlex, & effrænis, ferturque præceps allectus propositione objecti boni sensibilis velut escæ suæ, cujus est appetentissimus.

494. Quares. quartò quomodo moveat voluntas potentias nempe intellectum, appetitum sensitivum, sensum communem, sensus externos, & potentiam motricem secundum locum? Prima sententia affirmat movere activè,

id est, activè concurrere ad proprias potentiarum operationes. Secunda attribuit voluntati motionem activam respectu solius motus progressivi, putat enim, quòd potentia motrix non sit activa, sed purè passiva, respectu verò cæterarum potentiarum sibi subjectarum concurrat duntaxat applicativè, seu eas applicando, ut hæc efficiant suas operationes, non tamen explicant, in quo fixa sit hæc applicatio. Tertia cum Vasq. 1. 2. D. 34. c. 3. negat activè concurrere, seu activè movere ullam potentiam à se distinctam, sed solum per suum imperium potentias præfatas applicare ad executionem operationum cujus propriarum.

Decisio dependet potissimùm ex *tr. de anima*, & quidem ab ea questione, utrum omnes actus tam materiales, quales sunt actus appetitus sensitivi, sensus interni, seu potentia imaginativæ, ac sensuum externorum, quam Spirituales, uti sunt omnes actus intellectus ac voluntatis, dependeant primò ab anima effectivè, secundò sustentativè: hæc autem quæstio dependet ab illa controversia, an potentia animæ realiter distinguantur ab anima, in qua controversia duæ sunt celebriores opiniones. Prima Scotistarum negantium realiter distingui, hos sequitur Arriaga. Ovied. &c. Secunda Thomistarum propugnantium realem distinctionem, horum vestigijs inhæret Soarez in *Metaph. D. 18. §. 3. à num. 16. Amic. de Angelis D. 8. à num. 23.* In Philosophia secutus sum, Scotistas, & licèt esset vera opinio Thomistarum adhuc animam debere esse principium partiale effectivum actuum tam

ram materialium, quam Spiritualium, imò & sustentativum non solum Spiritualium, sed etiam partiale actuum materialium, defendi cura Vasq. Arriag. Compt. Dequiros contra Thomistas. Ovied. & Hurtad.

In sententia animæ potentias realiter Identificante animæ certum est, quòd anima effectivè concurrat cum omnibus potentijs ad actus quosvis vitales etiam materiales. Proinde etiam voluntas utpote realiter eadem cum anima.

Difficultas itaque quæstionis quærtæ, ut sit controversa debet intelligi de voluntate tanquam de potentia realiter distincta ab alijs potentijs, de quarum subjectione respectu voluntatis differui primis tribus quæstionibus.

Respondeo nunc ad quæsitum quartum, primò nullam potentiam moveri activè à voluntate. Ratio est, quòd non sint multiplicanda principia effectiva sine necessitate, operationum, quas eliciunt reliquæ potentia à voluntate distinctæ, sed si voluntas cæteras potentias sibi subiectas moveret effectivè, multiplicarentur sine necessitate principia activa operationum, quas eliciunt reliquæ potentia à voluntate distinctæ, quia singulae habent vim adæquatam, ac sufficientem ad exequendum imperium voluntatis applicantis singulas ad proprias cujusque operationes, ita ut ad omnes etiam effectivè saltem tanquam causa partialis anima concurrat, hæc enim est principale, ac substantiale vivens in homine, vivitque per omnium potentiarum actus vitales, sed non potest per eos vitaliter vivere, nisi eos efficiendo vitaliter, siquidem spectat ad essentiam vitæ actualis in-

fluxus actualis ipsius à principio vivente. Unde anima est principium activum universale, quia concurret cum singulis potentijs.

495. Respondeo ergo secundò voluntatem reliquas potentias movere duntaxat imperativè, seu per imperium, quo voluntas statuit, volo exercitium e.g. intellectus, sic enim movetur, ac impellitur, atque applicatur intellectus, ut se exercent circa hoc, aut illud objectum e.g. credito DEUM. Porò hæc applicatio fit tum directione intellectus proponentis modum, practicè applicandi potentias ad eliciendos harum actus, tum proprio actu illas ultimò ad opus applicando: sic dum voluntas decernit actum fidei, intellectus præluet ostendendo modum practicum credendi, voluntas demum per suum actum impellit eundem ad eliciendum actum fidei. Hic actus applicans voluntatis dicitur *usus activus*, quo posito mox sequitur operatio fidei in potentia intellectiva, idque ex vi radicationis potentiarum in eadem anima, quæ cum quavis potentia concurret ad quosvis hujus actus, operatio verò ipsa executricis potentia dicitur *usus passivus*, quatenus respicit voluntatem activè utentem potentia circa hujus objectum hancque applicantem.

Unde cum non utamur fine, sed fruamur, usus non est de fine, sed de medijs, idcirco passivus usus non est quævis operatio, sed quæ medium applicatur ad finis consecutionem. Hujusmodi operatio est effectus potentia executivæ prout elicitur ab ipsa potentia, & est simul formalis passiva applicatio ejusdem potentia.

potentiæ ad opus ut à voluntate imperatum.

Si petas an soli voluntati competat imperare cæteris potentijs, & cur? Respondeo affirmativè cum S. Th. 1. 2. 9. 9. Art. 1. dante rationem, quòd sola voluntas pro objecto habeat universale bonum totius suppositi, è contra singulæ aliæ potentiæ respiciant pro objecto bonum particulare tantum: spectat autem imperium ad eam potentiam, quæ respicit finem universalem suppositi, sub quo, cum contineantur bona particularia, seu fines particulares, ideo pertinet ad voluntatem reliquas potentias movere ad bona illa particularia supposito congrua comprehensa sub universali.

496. Si petas secundò, in quo consistat causalitas imperij præfati in actus imperatos. Respondeo contra aliquos apud Izquierdo de DEO D. 30. n. 609. non esse modum superadditum imperato, quia hujus nullum est fundamentum, aut necessitas: nec esse actionem physicam productivam actus imperati essentialiter pendentem ab imperio contra alios, quia voluntas potest reflexè velle non solum actum imperatum, sed etiam physicam hujus effectiorem; ergo non minùs hæc, quàm actus imperatus est indifferens, ut dependeat ab imperio voluntatis: nec consistere in hac veritate conditionatâ, si actus imperans non existeret, non existeret imperatus contra Ripald. quia imperium ex sua essentia est, vel inclinatio (quando imperium est inefficax) vel impulsio seu necessitatio voluntatis (quando imperium est efficax) in actu primo ad actum imperatum; ergo sive sit efficax sive inefficax, non po-

R. P. Karch. Diff.

test non voluntatem vel impellere, vel inclinare ad actum imperatum, sive deinde adsit, sive non adsit dicta veritas conditionata.

Quare dico cum cit. Izquierdo *nn.* 617. causalitatem imperij in actum imperatum aliud non esse, quàm coexistentiam imperij, & actus imperati, aut actionis, quâ physicè producit actus imperatus.

Ratio est, quòd imperium influere in actum imperatum non sit realiter aliud, quàm hunc effici à voluntate inclinâtâ, aut impulsâ per imperium ut formam physicè informativam voluntatis, sed hoc nihil est aliud realiter præter physicam amborum coexistentiam.

Hinc plura imperia sive inefficacia, sive efficacia, sive partim efficacia, partim inefficacia omnia simul influere possunt in actum imperatum. Ratio quia inefficax præsentè efficaci non amittit suam physicam Entitatem, ergo nec vim inclinativam voluntatis, utpote indistinctam à sua entitate receptâ in voluntate. Unde sicut per omnes inclinatio, & impulsio in concursu duorum efficacium est duplo major, ita in concursu efficacis cum inefficaci est partialiter major, cum certum sit totum esse majus sui parte.

Unde sicut cognitio indifferens, à quâ dependet actus imperatus, in hunc influit, sive hic fiat liberè, sive necessario, ita imperium inefficax influit in imperatum etiam dum hic necessariò ponitur.

Dices imperium inefficax influit in eum duntaxat actum, quem habet pro objecto, sed pro objecto habet imperatum, ut liberum, non ut necessarium,

B b b

ergo.

ergo. Respondeo negando minorem: obicitur enim illi solum substantia actus imperati, sicut hæc obicitur efficaci; agimus enim de dependentia imperati, quatenus hic est objectum utriusque imperij, sed imperatus ut liber non est objectum efficacis imperij, ergo præcisè quoad substantiam.

Concludo imperij influxum in actum imperatum non esse physicum, quia hujus nulla est necessitas aut ratio positiva, uti patet ex refutatis opinionibus, sed esse moralem quatenus movet, inclinatur, seu necessitat potentiam executricem ad physicè efficiendum actum imperatum: vel dic concurrere in genere causæ formalis, quatenus informando voluntatem hanc trahit, vel necessitat, ut ponatur actus imperatus: si sit efficax, necessitat, inefficax verò inclinatur potentiam relictâ eidem potestate resistendi.

497. Colligitur primò voluntatis dominio non subesse intellectum quoad apprehensiones simpliciter primas, quia ferri non potest, nisi in præcognita ab intellectu, hic autem ante apprehensiones simpliciter primas nihil præcognoscit.

Colligitur secundò. Voluntatis dominio parere intellectum quoad cogitationes secundas, ut per has in objectis apprehensis consideret has, illasve rationes, & formalitates accuratiùs: hoc ipsum tamen jubere non potest independentem ab aliquâ præviâ cognitione saltem confusâ ejusmodi considerationis v. g. sæpe illa simpliciter prima cogitatio immittitur à DEO, aut Angelo, bono, aut etiam malo, aut excitatur ab objecto

sensus externi e. g. mortui cadaveris: habitâ cogitatione mortis intellectus judicat expedire magis rimari mortem, hujusque effectus, voluntas perceptâ hæc intimatione mandat intellectui, ut amplius perpendat.

Illud mandatum intellectus mox percipit, ac exequitur, ope phantasiae ob connaturalem cum hæc Sympathiam, habet phantasia multiplices rerum sensibilium species, ut in casu proposito de cadavere, &c. phantasia utens speciebus elaborat phantasmata apta deservire intellectui ad discernendum, ab his intellectus ob Sympathiam, quam cum eo habet phantasia, necessariò incipit cogitare, ac discurre de objecto eodem per phantasiae proposito.

Colligitur terriò, quod intellectus judicet aliquid absolute esse verum, aut falsum, multum dependet ab affectu, nam quisque pro affectus diversitate libenter judicat, uti experimur quotidie: hinc enim ortum habet, quòd de re eadem sub motivis jisdem propositâ diversis, diversa forment dictamina ob diversitatem affectus, quo in eam feruntur, sic *Joan. 7.* de Christo erat multum murmur dicentibus alijs, quia bonus est, alijs negantibus, sed seductorem turbarum appellantibus: etsi omnes interfuerint ejus concionibus, ac spectarint miracula patrata.

Ex simili affectu nascitur pertinacia heterodoxorum; argumenta enim, quibus eorum Religio innitur comparata ad fundamenta nostræ fidei carent omni soliditate, at quia malè affecti sunt huic ob servitatem, quam apprehendunt in disciplina Catholica ob Confessiones, je-

junia &c. hinc avertunt intellectum, ne rimetur exactius fundamenta fidei nostræ, è contrà impellunt, ut inhareat fundamentis suæ hinc pertinaciter repugnant.

Colligitur quartò appetitum sensitivum non subijci voluntati quoad motus primò primos conformiter resolutioni datæ *num. 493. ad quæst. 3.* Pro quo distinguendi sunt triplices motus sensuales, seu appetitûs sensitivi, circa objectum bonum sensibile, delectabile, vel molestum à potentiâ imaginativa cognitum, nempe primò primi, secundò primi, & secundò secundi. Primò primi anteverunt omnem usum rationis, & consensum voluntatis, & idè carent omni culpâ. Secundò primi sunt, quos intellectus, seu ratio advertit advertentiâ imperfectâ, & cum consensu insufficientibus ad mortale, sufficientibus tamen ad veniale. Secundò secundi dependent à plena advertentiâ, & consensu sufficiente ad mortale, & idè hi in materia morali gravi semper sunt mortales.

Proportionaliter similis triplex rationalis motus reperitur etiam in appetitu rationali, seu voluntate circa objectum honestum, vel turpe ab intellectu propositum. Rationales motus primò primi sunt actus elicitus à voluntate directâ per advertentiâ rationis insufficientem ad culpam, & meritum, ut si Ratio non sufficienter advertat ad partem, à quâ dependet libertas. *Vasq. 1. 2. D. 38. num. 23. & D. 39. num. 19.* ut si intellectus proponat voluntati objectum suum sub ratione jucundi, aut molesti, tunc enim voluntas naturaliter, seu necessariò moveri solet ad motum delectationis, aut

tristitiæ. Si honestum aut turpe proponatur cum advertentiâ imperfectâ, consensus aut dissensus in voluntate sequens nequit imputari ad peccatum mortale, aut ad meritum condignum præmio supernaturali; talis enim motus rationalis dicitur secundò primus; erit autem secundò secundus, proinde sufficiens ad mortale aut ad meritum condignum supernaturale, si adsit perfecta advertentiâ, & plenus consensus.

Nunc patet corollarij quarti veritas: è contra motus secundò primi subijciuntur voluntati imperfectè, plenè autem secundò secundi. Totum hoc applica voluntati respectu sui motus rationalis triplicis.

Colligitur quintò quamvis appetitus sensitivus non subjacent fræno voluntatis in motibus primo primis quoad horum excitationem, dependet tamen quoad eorundem continuationem, potest enim hos interrumpere divertendo phantasiam ad aliud objectum, aut si intellectus errorem corrigat, ut quod prius apparebat bonum, nunc appareat malum: sic appetitus sensitivus Evæ ab appetitione esus pomi aspectu pulchri non poterat reprimi, nisi mutatione phantasie proponendo huic esum pomi ut causam mortis, & pœnæ æternæ, proinde ut malum.

Hinc est consultissimum in vehementissimis tentationibus phantasiam aliò inflectere, aut corrigere, ut in dubijs fidei, blasphemijs in DEUM, carnalibus imaginationibus, scrupulis &c. quibus feliciter non resistitur, quàm declinando positivam pugnam non nitendo

directè contra, sed phantasiã abstrahendo à talibus objectis; quare frustra fatigant caput tentati repellendo tentationes, interea relinquunt cursum imagina-

tivã veraciter representantis tentationis objectum, sunt hi similes ijs, qui volunt sistere cursum aquarum, quin obstruant scaturiginem.

§. VIII.

De voluntatis objecto formali, & materiali ubi occasionaliter propositio octava & nona damnata ab Innoc. XI, fuisse declaratur.

499. **C**ertum est, quòd objectum adæquatum voluntatis sit tum bonum, tum malum, hoc fugit, illud appetit: sicut totale objectum intellectus est verum & falsum, istud negantium actum, illud affirmantium. Ratio, quòd non solum prosequamur bonum, sed etiam aversemur malum.

Tria sunt genera bonorum, honestum, jucundum, seu delectabile, & utile: sicut malum omne, vel est inhonestum, vel doloriferum, vel perniciosum utili oppositum quemadmodum sensibilis pulchritudo consistens in decora partium proportione blanditur oculis, eosque oblectat in rebus tum artefactis e. g. picturis, ædificijs &c. tum naturalibus, puta floribus, arboribus &c. ita plurimæ actiones humanæ, nempe actus virtutum omnium habent decoram proportionem, ac convenientiam cum voluntate huicque arrident: huiusmodi decor est spiritualis pulchritudo, & decencia, quam honestatem dicimus, eaque secundum om-

nes sita est in convenientia, & consonantia cum ratione recta.

Jucundum bonum est, quod suaviter afficit, vel corporeas potentias, aut animum, unde est aliud sensibile, aliud insensibile, seu spirituale.

Utile bonum est similiter duplex, unum sensibile, sive corporeum conduccens ad bonum jucundum corpori, alterum, insensibile, seu spirituale conduccens ad honestatem: sicut pecunia non desideratur ratione sui, seu in quantum est ponderosum metallum, sed ut est materia utilis ad largitionem honestam aut prodigam. Hinc bona tam jucunda quam utilia sunt simul honesta, si in ijs velut in fine non quiescat voluntas, sed his utitur ut medijs ad finis honesti consecutionem.

Omnia dicta tria genera bonorum sunt respectiva relatè, vel ad naturam rationalem, ut bonum honestum, bonum autem jucundum comparativè, vel ad naturam rationalem aut ad sensus corporis.

Utile